سووكە تێبینییەك … بەختیار محەمەد

نووسەری كورد هەیە، بەتایبەتی لە دەڤەری سلێمانی، جیاوازی لە نێوان واتای هەردوو وشەی ((هەندێك)) و ((بڕەك = بڕێك)) دا ناكا و بەخراپی تێكەڵیان دەكا: وشەی ((هەندێك)) بە پێی سیاقی ڕستەكە، هەم بۆ ((كمية)) هەم بۆ ((مقدار)) و هەم بۆ ((بعض)) یش بەكار دێ؛ وەك كە دەگوترێ: ((هەندێك جار دەچوومە ماڵیان))، واتە بە عەرەبییەكەی: ((كنت في بعض المرات أذهب لبيتهم))؛ كەچی وشەی ((بڕ)) بەتەواویی بۆ ((مقدار)) بەكار دێ، وەك: ((بڕێك {هەندێك} گوڵەبەڕۆژەم بدێ!))،

(1) ((بڕێك خوێم بۆ بێنە!))، ((بڕەك {هەندێك} چای لەسەر كە!))، ((بڕەك ئاوم بدێ!))… تاد. هەموو ئەم شتانە بڕەكانیان (مقدارەكانیان) ناژمێردرێن، بەڵام دیارە كەمیەیەكی (بڕێكی) كەم و دیاریكراوە؛ كەچی من لە نووسەر و وەرگێڕی كوردم دیتووە نووسیویەتی: ((بڕێك ڕیستۆرانت))؛ بۆ نموونە تەماشای ئەم ڕستەیە بكەن: ((لەگەڵ وی و ئەو هاوڕێ تازانەی بەخێرایی دەمناسین، دەچووینە بڕێك ڕیستۆرانت پێشتر هیچ بۆیان نەچووبووین…)).

(2) لێرە مەبەستی وەرگێڕ ئەوەیە، كەڵ بڕۆ هەندێك ڕیستۆرانت؛ واتە بە عەرەبییەكەی (یان بە هەر زمانێكی دیكە بێ): ((بعض المطاعم))؛ یانیش نووسیویەتی (و وەریگێڕاوە): ((گەمەكردنی بڕێك منداڵ لە لمەكەی ئەولاتردا)). (3) ئەم واژەیە ((بڕ))، كە پتر تایبەتە بە شێوەزاری هەولێر و دەوروبەرەكەی، كەس ناڵێ ((بڕەك مندار لەوێ بوون)). لێرەوە ئەم وشەیە لە زمانی نووسیندا، لەلایەن هەندێك نووسەری سەربە دەڤەری سلێمانی و گەرمیانەوە بە هەڵە بەكار دێ؛ دە تۆ تەماشایەكی ئەم دەستەواژە ناجۆرەش بكە: ((بڕێكی زۆر لە خووەكانم))! (4) بۆ خۆی واتای كەمێكە (واتە كەمییەكی كەم)، چ پێویست بە بوونی ئەو زۆرە دەكا، كە لە دوایەوە بێ؟ تۆ بڵێی لێرە مەبەستی لە بڕ ڕێژە بێ؟ بەڵام لێرەدا بۆ لەجیاتی ڕێژەش نەشیاوە: كەس لە كوردەواریدا ناڵێ ڕێژەیەكی زۆری خوومان خراپە؛ بەڵكو دبێژن زۆر (گەلەك) خووی خراپمان هەیە. تەنانەت – بەنموونە – كەس لە عەرەبیدا ناڵێ ((مقدار كثير من الطحين))؛ بەڵكو دەگوترێ ((مقدار قليل من الطحين)).

بە کورتییەکەی لێرە هەرگیز ((بڕ)) بۆ ((هەندێك)) بەکار نایێ؛ چونکە ((بڕ)) تەنها بۆ ((مقدار)) ی کەمی هەندێك شتی دیاریکراو بەکار دێ، کە ناژمێردرێن. لە هەندێك حاڵەتی ڕیزپەڕدا نەبێ، کە هەند و بڕ جێی یەکدی دەگرنەوە و دەتوانن بۆ شتێکی دیاریکراو بەکار بێن. بەنموونە لە دەڤەری هەولێر دەگوترێ: ((بڕەك گوڵەبەڕۆژەم بدێ!))؛ یان: ((هەندەك گوڵەبەڕۆژەم بدێ!)). پێدەچی نموونەی شتی وەك گوڵەبەڕۆژە لە نێوان هەژمارکردن و نەژمارکردندا بێ و بچێ. هەر لەم چوارچێوەیەدا هەندێك جار لەجیاتی دەستەواژەی ((هەندێك جار)) دەستەواژەی ((بڕەك جار)) بەکار دێ؛ دیسان لێرە وەك دەبینین بڕەکە کەم و نادیار و دیاریکراوە؛ (5) بەڵام هەرگیز بڕ بۆ شتی ماددیی هەژماردکراو بەکار نایێ؛ واتە نابێ بڵێین: ((بڕەك = بڕێك سەیارە / بڕەك = بڕێك خانوو))، بەڵکو دەڵێین: ((هەندێك سەیارە / هەندێك خانوو)).

لەم ڕوانگەیەوە ((بڕ)) مقداری (چەردەی) زەمەنیشە؛ بەنموونە ئێمە لە دەڤەری هەولێر دەڵێین: ((بڕەك تاخیر بوو / بڕەك زووبە!…تاد)). وەك دیارە چەمکی زەمەن (کات)، کە بە معیاری داهێندراوی ئامێری کاتژمێر نەبێ هەرگیزاوهەرگیز ناژمێردرێ، پێوەرێکی دیاریکراوی تایبەتی خۆشی هەیە، کە پێی دەگوترێ ((بڕ)). واتە وەك ئەوەیە کە بڵێی : ((بڕەك {هەندێك} نانم بدێ!)). لێرەدا پێوەری زەمەن و پێوەری نان هیچ جیاوازییەکی ئەوتۆیان نییە؛ تاکە جیاوازییەك کە هەبێ لەنێوانیاندا ئەوەیە، نان شتێکی ماددییە و زەمەنیش شتێکی مەعنەویی نابەرجەستەیە. ڕاستییەکەی لە نێوان هەردوو شتەکەدا پێوەرێکی هاوبەش هەیە: هەندێك = بڕێك (هەندەك = بڕەك). بەنموونە: ((هەندێك وەخت هەیە / هەندێك نانم بدێ))، ((بڕەك تاخیر بووم / بڕەك نانم بدێ))... تاد. لێرەدا لە حاڵەتی ناندا مەبەستی لە تیکە و پارچەیە، کە خۆی لە خۆیدا ناژمێردرێ، مەگەر تەنها لەگەڵ پارچەی دیکەدا نەبێ؛ واتە بەنموونە بڵێین: ((دوو پارچە نانم بدێ!))؛ یان ((پارچەیەك نانم بدەیێ!))…؛ بەڵام وەك دەزانین زۆربەی جار پارچەیەك نان بەکار دێ، نەك دوو پارچە ، واتە دەگوترێ: ((پارچەیەك نانم بدێ!))، نەك دوو پارچە؛ یانیش دەگوترێ: ((نانێکم بدێ!)).

پەراوێز:

1- گوڵەبەڕۆژە ڕاستە دەتوانین دانە دانە بیژمێرین، بەڵام لۆژیکی ژماردن و بیرکاری بۆ بەکار نایێ، بەڵکو پێوەری

کیلۆگرامی بۆ بەکار دێ. واتە ئێمە گوڵەبەڕۆژە دانە بە دانە ناژمێرین، بەڵکو بە کیلۆ دەیکێشین. شلەمەنییەکانیش وەك دەزانین پێوەری لیتریان بۆ بەکار دێ.

-2 ئۆرهان پاموك، مۆزەخانەی پاکیزەیی، و: بەکر شوانی، ل .208

-3 هەمان ژێدەر، ل .239

-4 هەمان ژێدەر، ل .415

-5 تەنانەت ((جار)) یش وەك دەزانین یەکەیەکی پێوانەی زەمەنە.

بەختیار محەمەد